

Бібліотеці — ім'я Пантелеймона Куліша!

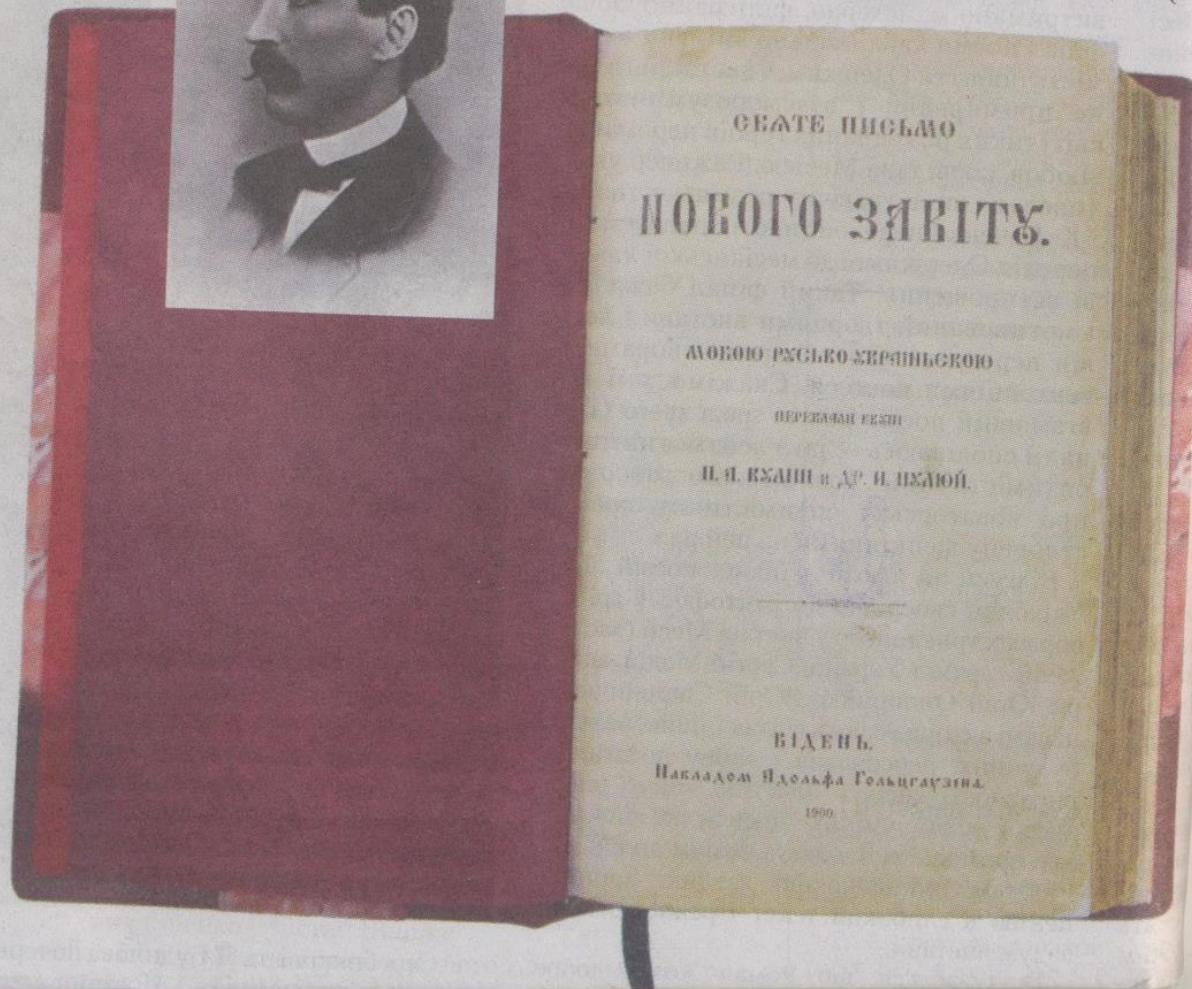
На підставі розпорядження голови Сумської обласної ради Володимира ТОКАРЯ від 29.05.2017 № 24 та низки законодавчих актів, Сумська обласна рада з 30 травня до 02 липня 2017 року проводила громадське обговорення з питання присвоєння комунальному закладу Сумської обласної ради «Сумська обласна універсальна наукова бібліотека» імені П.О. Куліша. Пропозиції подавалися в письмовому вигляді до управління майном Сумської обласної ради.

— Громадськість відреагувала дуже активно, — повідомив «Сумщині» заступник начальника управління майном облради Олексій СЯБРЕНКО. — Ми отримали багато пропозицій, які будуть опрацьовані, щоб вже найближчим часом офіційно підбити підсумки громадського обговорення.

Пантелеймон Олександрович Куліш (1819–1897) народився на хуторі поблизу містечка Вороніж колишнього Глухівського пов. на Чернігівщині (тепер Шосткинський р-н Сумської обл.). Дитячі та юнацькі роки провів спочатку на батьківському хуторі, далі, навчаючись у повітовому училищі, а потім у гімназії Новгорода-Сіверського; кілька років працював домашнім учителем у селах та містах рідного краю, зокрема в Новгороді-Сіверському й Глухові, який і пізніше охопив навідував; в отчому краї розпочав літературну діяльність, у різні роки зібрав багато фольклорного матеріалу, часто згадував рідні місця в низці своїх творів, активно контактував із земляками. Усе це місцевості, які в наш час або входять (Вороніж, Глухів, Шостка) до складу Сумщини або межують (Новгород-Сіверський) з нею.

ним і мови П.О. Куліша, оскільки у джерельній базі «Словаря української мови» серед творів художньої літератури переважають покликання на твори цього автора — 18,1 % (592

Своїм поглядом щодо перейменування бібліотеки з читачами «Сумщини» поділилася кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка ОЛЕНА КУМЕДА, одна з ініціаторок та авторка відповідного наукового обґрунтування такого перейменування.

«Ім'я нашого видатного земляка П.О.Куліша згадують поруч з іменем Т.Г.Шевченка, адже Пантелеймон Куліш – один з ідеологів і спорудників нової української літературної мови, діяльність якого – безпрецедентно різнопланова, ледь не всеохопна – мала істотний вплив на формування норм літературної мови, до того ж рясно позначена словом «перший» чи «вперше». Справді, П.О.Куліш – «мовний Шевченковий учитель», що не раз правив «кострубату мову» поета, – чи не вперше в українській критиці визначив роль Т.Г.Шевченка в літературній мові як основоположну. П.О.Куліш – перший автор, що увійшов у літературу одночасно як письменник, редактор і видавець. Зокрема, у 1857–1862 рр. у власній друкарні та за редакторської коректи П.О.Куліша побачили світ як його твори, так і твори інших авторів: найповніше на той час зібрання творів і листів М.В.Гоголя (передмова, тлумачення українських слів, а також коментарі належать Кулішеві), «Народні оповідання Марка Вовчка», «Повісті» (з передмовою Куліша «От издателя») та двотомник драматичних творів Г.Ф.Квітки-Основ'яненка, серія книжечок-метеликів з творами Т.Г.Шевченка, Г.Ф.Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка, Ганни Барвінок, М.Номиса та ін.; до того ж у цьому видавництві друкувалися перший загальноукраїнський суспільно-політичний і літературно-мистецький часопис «Основа», альманах «Хата», зрештою, тут у 1860 р. видрукувано «Кобзар» Шевченка. Сам П.Куліш був одним із засновників і редакторів «Основи», що серед інших видань мала «найбільше значення в історії української періодичної преси того періоду». З-поміж усіх співробітників «Основи» «різнобічна участь

Перший повний переклад Біблії українською мовою.

Пантелеймону Кулішеві (у співпраці з І. Пулюєм та І. Нечуєм-Левицьким) вдалося втілити давню мрію українців – здійснити перший повний переклад Біблії живою українською мовою, над яким письменник працював півстоліття до останнього дня свого життя – 2 лютого 1897 р.

Куліша у цьому журналі сумарно виявилася найвагомішою» – насамперед як невтомного автора численних творів (художньо-прозових, поетичних, літературно-критичних, публіцистичних, етнографічних тощо) та вимогливого редактора чужих текстів (редагував і прозу, і поезію, часто навіть переробляючи їх), зокрема, правив твори Марка Вовчка, Г.Ф.Квітки-Основ'яненка, Є.П.Гребінки, Я.І.Щоголева, І.С.Нечуя-Левицького, В.М.Забіли та ін. авторів. У зв'язку з такою «всеосяжністю» П.О.Куліша непрямою для обох частин України стала його орфографічна інновація – «кулішівка»: новий фонетичний правопис, спеціально розроблений для фіксації фольклорних матеріалів й уперше застосований у двотомних «Записках о Южной Руси». Цей «першорядний етнографічний збірник» як «нова своєрідна форма фольклористично-етнографічного дослідження» оприявнив хист не тільки Куліша-фольклориста (ретельного збирача й водночас науковця), а й Куліша-філолога, мовознавця; застосована тут «кулішівка» значно скоротила дистанцію між «малоросійським правописом» та «южнорусским произношением» й згодом набула значного поширення, а на західноукраїнських землях трансформувалася в «желехівку». Завдяки винятковому авторитетові П.О.Куліша та його активній мовній практиці, «кулішівка» – з усіма її недоліками та достоїнствами – стала відправною точкою у випрацюванні сучасного українського правопису.

П.О.Куліш мав безпосереднє відношення до формування загальноукраїнського літературного ідіому зі східноукраїнською діалектною основою, причому активно «підсищував» її східнополіські елементи, зокрема й північної (східнополіської) частини нинішньої Сумщини (тобто діалектні риси питомого діалектного оточення, в ареалі якого народився й зростав). У подальшому таку саму роль в активізації східнополіських елементів відігравав словник, упорядкований Б.Д.Грінченком. Тим часом «визначальний вплив» цього словника на дальший розвиток літературної мови – «факт безперечний», а разом з

слова). Та й імпульсом до створення «Словаря української мови» стали словникові матеріали, зібрані з ініціативи П.О.Куліша (також М.І.Костомарова) редакцією «Основи» з метою укладання першого повного словника української мови.

Уже в 50-х рр. XIX ст. П.О.Куліш був визнаним першорядним знавцем української мови, його мовознавчий хист високо оцінювали сучасники. «Від самого початку своєї творчої діяльності він розглядав українську народну мову як окрему слов'янську і принципово називав її мовою, а не наріччям». Загалом за півстоліття плідної праці в різних сферах художньої творчості, перекладу, науки П.О.Куліш розширив функціонально-стильові межі української мови: долучився до розбудови художнього (історичний роман «Чорна рада», оповідання, повісті, вірші, поеми, драматургія), епістолярного («Листи з хутора» та ін.), конфесійного (проповіді В.Гречулевича), ділового стилів, першим почав писати рідною мовою наукові праці («Граматка», «Дві мові, книжна і народня», «Історія України од найдавніших часів» та ін.), чим заклав підвалини української наукової мови; став «неафішованим співупорядником і редактором» «Рускої Читанки». Перекладацька діяльність П.О.Куліша (переклади Святого Письма, творів Шекспіра, Байрона, Гете, Міллера) відкрила перспективи для дальшого розвитку українського слова й зумовила «становлення українського художнього повновартісного перекладу». Серед шанувальників мовотворчості П.О.Куліша були визнані знавці та співтворці української мови: Т.Г.Шевченко, І.Я.Франко, І.С.Нечуй-Левицький, пізніше М.М.Кодюбинський, С.О.Єфремов, І.І.Огієнко, В.І.Сімович, О.Б.Курило, Ю.В.Шевельов та багато інших.

Поза сумнівами, такими шанувальниками Пантелеймона Куліша маємо стати й ми, прийдешнє покоління, увічнивши пам'ять про видатного земляка через присвоєння його імені бібліотекам, навчальним закладам, вулицям тощо».